

ŠKRABEC IN PLETERŠNIKOV SLOVAR

Članek obravnava Škrabčev odnos do Pleteršnikovega Slovensko-nemškega slovarja. O Pleteršnikovem slovarju je poročal ob izidu prvega snopiča in ob dokončanju slovarja. Za potrditev svojih stališč do slovenskega knjižnega jezika, zlasti knjižne izreke, ga je navajal na več mestih, posebej še v zvezi z Levčevim pravopisom, Janežičevo slovnico, Valjavčevim Italijansko-slovenskim slovarjem in v svoji razpravi o poučevanju knjižne slovenščine.

The paper deals with Škrabec's attitude towards the Slovene-German dictionary by M. Pleteršnik. Škrabec wrote about this dictionary when Part One was issued, and when the dictionary was completed. He quoted this dictionary on several occasions so as to confirm his views on the Slovene literary language, for example in the articles about the spelling book by Levec, the grammar book by Janežič, the Italian-Slovene dictionary by Valjavec, and in the articles about teaching of the Slovene language.

0 Uvod

Leti 1994 in 1995 sta pomembni obletnici v slovenskem jezikoslovju. Spominjamo se 150-letnice Škrabčevega rojstva¹, 155-letnice Pleteršnikovega rojstva² in stoletnice izida njegovega Slovensko-nemškega slovarja³ ter 50-letnice Inštituta za slovenski jezik⁴, ki nadaljuje delo obeh jezikoslovcev s konca 19. stoletja.

Stanislav Škrabec je od leta 1880 do 1915 urejal mesečnik Cvetje z vertov sv. Frančiška⁵ (v nadaljnjem besedilu CFr). Na njegovih platnicah je objavljajal svoje jezikoslovne razprave, članke, kritike, polemike in poročal o kulturnem dogajanju. Zlasti zanimivo in pomembno je njegovo sprotno spremljanje knjižnih novosti, tako domačih kot tujih, predvsem tistih z jezikoslovno problematiko.

Pleteršnikovemu slovarju je posvetil posebni poročili ob izidu prvega snopiča in ob izidu slovarja v dveh knjigah. Navajal ga je na več mestih v potrditev svojih jezikovnih stališč, zlasti knjižne izreke, pa tudi v podporo dela drugih jezikoslovcev, ki so pri svojem delu že upoštevali Pleteršnikov slovar. Da bi poudaril vrednost in pomen Pleteršnikovega dela, je poročal tudi o odmevu slovarja pri Rusih. Bil pa je tudi kritičen glede nekaterih rešitev in nedoslednosti v slovarju.

1 Izid Pleteršnikovega slovarja

Škrabec je že v CFr 11 (1892), 12. zv. č⁶ poročal o prvem snopiču Pleteršnikovega Slovensko-nemškega slovarja, in sicer, da bo slovar izšel predvidoma v dvajsetih sešitkih, po ceni 50 kron in ker bo tiska-

nje celotnega slovarja trajalo približno dve leti, si ga lahko privoščijo tudi manj premožni. Izhajanja slovarja se je Škrabec zelo razveselil, o čemer pričajo besede: "Prav na božični dan nas je razveselil prvi sešitek toliko let željno pričakovanega slov. – nemškega slovarja ... Dela g Pleteršnika smemo po pravici veseli biti, kaker kaže prvi pogled." Škrabec je napovedal, da bo o slovarju obširneje poročal.

Žal je bil Škrabec preveč zaposlen s pisanjem svoje slovnice⁷ in kritiko Valjavčeve študije o naglasu⁸, da je izšlo vseh 23 snopičev in je bil slovar že končan, preden se je ponovno lotil pisanja o slovarju. V CFr 14 (1895), 11. zv. b, c, č⁹ je ves navdušen poročal o novem slovarju: "Dolgo let smo pričakovali, naposled smo pričakali. Sicer, kar je profesor Pleteršnik prevzel delo je šla stvar primeroma hitro naprej, zlasti kar se je začelo tiskanje, in po vsi pravici moramo hvaležno priznati zasluge, ki si jih je čislani gospod sè svojim velikim trudom pridobil za slovenščino." Škrabec je bil zadovoljen, ker je Pleteršnik upošteval tudi njegove članke in razprave v Cvetju: "Da tudi našega sveta ni preziral, da je marsikaj posnel po "Cvetju", in kar je posebnega spomina vredno, da je na njegovo besedo celo "Katoliška Tiskarna" po naših nazorih na novo dala vlititi neketere čerke, upamo, da ne bo na škodo slovarju niti slovenščini." Škrabec je obžaloval, da Pleteršnik ni v celoti upošteval njegovih znamenj, zavedal pa se je, da je moral Pleteršnik upoštevati tudi mnenja tistih jezikoslovcev, ki so zahtevali Vukova znamenja. Vendar je bilo za Škrabca bistveno "da se izreka prav in natanko zaznamenjuje, in v tem oziru je s Pleteršnikovim slovarjem mnogo doseženo. Da bi bilo doseženo vse, tega seveda ne moremo reči, tega po pravici tudi nihče ni smel pričakovati, ako je le nekoliko pomislil, kako težavno in po raznih krajih kako različno je naše naglaševanje in izrekovanje sploh."

Ob pohvalnih besedah je Škrabec zapisal tudi svoje pripombe k slovarju, čeprav se je zavedal, da so za slovar prepozne, utegnile pa bi koristiti kdaj pozneje. Pripombe je objavil v CFr 14 (1895), 11. in 12. zv. Opozoril je zlasti na razlike v izreki, pa tudi v pomenu besed, pri čemer je izhajal predvsem iz svojega domačega narečja (Ribnica na Dolenjskem). V zvezi z izreko je navajal primere: **zapustiv**, **zapraskati**, **zasilanjati**, **zarežati**, **zaskočiti** (ob tem je obravnaval še glagole na -iti, -eti, -ati, ki jih je dokumentiral z gradivom iz Valjavca), **zastava** (po njegovem bi bilo potrebno dodati podatek: na Goriškem **zástava**), **zavaljati**, **zavživanje** (ob tem je opozoril, da je v Ribnici in na Kranjskem običajnejše naglaševanje: **zavživánje**, tako še: **zavijánje**, **zibánje**, **zidánje**, **zlivánje**, **zmerjánje**, **zmivánje**, **zvenčánje**, **zvijánje** in opozoril, da sta besedi **zmivanje** in **zvenčanje** v Pleteršnikovem slovarju izpuščeni), **zdoma**, **zdraviti** (ob tem še **zazdraviti**, **zdravica**, **zdravnik**, **pozdraviti**, **pozdrav**, kjer

opozarja, da Pleteršnik ne loči dveh glagolov pozdraviti, ampak ju obravnava le kot dva pomena), **zel** (zla), **zemeljni**, **zemeljski**, **zemljica**, **zibel**, **zidec**, **znoj**, **zob**, **zona**, **zrelost**, **zrelosten**, **zveličanski**, **zvonikar**, **žatlaka**, **žlebič**, **živinski**, **žugati**, **župnik**, **župnišče**, **žvižgati**, **devetdnevica**, **leščerba**, **mejboben**, **pogoltati**, **poklekniti**, **prišlik**.

Glede naglasnega mesta je zanimiva še Škrabčeva opomba, da se na **-išče** naglašajo samo izpeljanke iz nekdanj končno naglašanih besed, npr. **ognjišče**, **kosišče**, **smetišče** proti: **dételjišče**, **čistilišče**, **igrálišče**, **učilišče** in **župnišče**, ne pa **župnišče**, kot navaja Pleteršnik.

Škrabec je opozoril tudi na nekaj razlik glede pomena in etimologije. Tako je npr. glagol **zaváljati** pri Pleteršniku dovršni glagol 1) = zavaliti 1) Mur.; 2) wälzend hinschaffen; sod z. kam; 3) = povaljati, beschmutzen, Cig., M.; 4) eig. durch Wälzen verderben: z. (t. j. po rokah preveč valjati) psa, einen Hund verzärteln, Cig., Škrabec pa bi ga imel v 1. in 2. pomenu kot nedovršni glagol k **zavalíti**. Pri glagolu **pozdraviti** bi Škrabec pričakoval homonimno rešitev, Pleteršnik pa ima samo eno geslo z dvema pomenoma: 1. allmählich gesund machen 2. einem Gruß entbieten, grüßen, begrüßen. Pri pridevniku (**zèl**) **zlà** pogreša Škrabec podatek, da se glasi določna oblika **zali** in ugotavlja, da tudi pri geslu (**zál**), **záli**, **zála** ni takega opozorila. Gre seveda samo za prvi pomen besede **zal** (böse). Oblika **prišlik** "kdor se je iz druge vasi kam priženil" se mu zdi lepša kot **prišlec**. Pri geslu **žatlaka** meni, da beseda ni iz Schlachthacke, kot navaja Miklošič, ampak iz Sattelhacke, poimenovana po obliki, ki jo ima to orodje. Neprimerna se mu zdi tudi etimologija besede **župnik** "das Weihnachtsbrot", ki jo je Pleteršnik povzel po Navratilu, ob tem pripominja, da se beseda na Kočevskem izgovarja **žüpling**, to je "Siebling", kar pomeni "ein in einem Sieb gebackenes Brot".

V Pleteršnikovem slovarju je Škrabec pogrešal lastna imena, zlasti taka, ki so tvorjena iz občnih imen, npr. **Žlebič** "Ime vasi! Kolika škoda, da so se taka imena popolnoma izpustila! Slovar ni bilo treba, da bi bil zaradi njih debeliši."

Škrabec je odločno nasprotoval tujkam in papirnatim besedam v slovarju: "Naj bi se bile izpustile mertve rojene izmišljenke, naj bi se bile izpustile tujke, ki ne spadajo vanj, temuč v slovar tujih besed "Fremdwörterbuch", kjer bi se morale seveda Slovencem slovenski tolmačiti, ne npr. **abat** der Acaht, **alkaloid** das Alakloid, **alkoran** der Alkoran. K čemu je to dobro?!" Škrabec se tudi sprašuje: "Ali bo kedo kedaj rabil **zveličalo** das Heilmittel, jaz v resnici ne vem."

2 Levčev Slovenski pravopis

Pleteršnikov slovar obravnava Škrabec ob oceni Levčevega Slovenskega pravopisa.¹⁰ Navdušuje se nad Levčevim delom in kakor v večini svojih člankov poudarja pomen pravilne izreke, ortoepiji daje prednost

pred ortografijo in opozarja, da je njegov (Škrabčev) način označevanja glasov boljši kot Pleteršnikov. V CFr 17 (1898), zv. 6 č piše: "Pleteršnikov način je menj natančen in v vsakem oziru težavniši; ali ker je vpeljan v tako važni knjigi, bo pač obveljal. Obveljal seveda v znanstvu in učnih knjigah; v vsakdanjem pravopisu se bodo posebna glasna in naglasna znamenja opuščala, kaker do zdaj, navadna pisava mora biti lahka, preprostemu narodu primerna." Prepričan je, da ljudje v Levčevem pravopisu ne bodo pogrešali Pleteršnikovih znanstvenih natančnosti in njegovih znamenj, sam pa misli: "da bi bilo jako dobro, ke bi jih bil prof. Levec navel ter z nekoliko zgledi pojasnil, v kakem pomenu in zakaj jih Pleteršnik rabi. Tako bi se mladina vže tu učila prav umeti slovar in bi se mogla znebiti škodljivega, dasi jako navadnega identificiranja glasov s čerkami. Sploh bi bilo dobro, ako bi se razločno povedalo, ketere razne glasove pišemo navadno z isto čerko, in nasproti, kjer rabimo za isti glas različne čerke. To ni v slovnicaх nikjer zadosti jasno razloženo, zlasti seveda ne v nobeni s Pleteršnikovimi znamenji."

3. Janežičeva Slovenska slovnica

V CFr 17 (1900), 8. zv. je Škrabec začel razpravo o Janežičevi Slovenski slovnici, ki jo je za srednje šole priredil dr. Jakob Sket.¹¹ Na strani b je navajal iz Sketovega pisma, da je ta Janežičevo slovnico močno predelal in: "V pravopisu sem se ravnal po Pleteršniku in po Vaših nasvetih in po Levčevem "Pravopisu", kolikor je bilo do zdaj mogoče. V vseh stvareh nisem mogel sprejeti novih pravopisnih stvari, ker je marsikaj dvomljivo in šola bodi konserativna in ne begaj učencev z oblikami, ki niso sploh v pisavi navadne." Škrabec se je s Sketovimi načeli, tudi tistimi glede konservativnosti slovnice strinjal, na široko pa se je razpisal o izgovoru l in izreki v slovenščini.

4. O učenju knjižne slovenščine

V CFr 20 (1903), 8. zv. je začel Škrabec z daljšo razpravo "O učenju naše knjižne slovenščine v začetnih in višjih učiliščih."¹² V CFr 21 (1904), 1. zv. govori o izgovoru dvoglasnika **maistu** – **meistu** in navaja Pleteršnika, ki trdi, da je drugi del dvoglasnika "skoro nekaj slabi i", sam pa se poteguje za izreko ei, torej **meisto** za pisano **mesto**.

Ob izgovoru l – **bravec** : **bralec** navaja Škrabec v CFr 21 (1904), 7. zv. č mnenje Ivana Beleta, objavljeno v Učiteljskem tovarišu 1. 9. 1899. Bele je bil namreč prepričan, da je vprašanje izgovora l že rešeno: "Sedem let smo menili, da je to vprašanje že rešeno, kajti sedem let je, odkar je začel izhajati Pleteršnikov slovar, in tri leta je že, odkar

stoji terdno vezan na naših mizah, da ga pri vsaki priliki lahko vprašamo za svet. Čudno je bilo pač, da o tem epohalnem zakladišču slovenskega jezika ni bilo nikjer brati razprave, ki bi bila z znano znanstveno obširnostjo in temeljitostjo opozorila slovenski narod, kolike hvale je dolžan za neizmerni trud, ki ga je prizadela ta knjiga, razjasnila mu neštete vrline tega dela, ter mu oči odprla za jezikovno bogastvo, ki je v nji nakopičeno."

V CFr 21 (1904), 8. zv. nadaljuje razpravo in meni, da je Pleteršnikov slovar edini, ki lahko naredi konec pravdi med bralci in bravci. Iz Beletovega sestavka navaja še misel o Pleteršnikovem slovarju: "Ta hram našega jezika je edino svetovno čudo našega naroda ..." in dostavlja svojo ugotovitev: "V resnici, kaj imamo mi v naši znanstveni literaturi, kar bi se moglo le od daleč na stran staviti temu monumentaljnemu delu? In to delo ni kaka enostranska poskušnja posameznega učnjaka. Gotovo ne smemo prenizko ceniti velikanskega truda, ki ga je imel ž njim prof. Pleteršnik". Škrabec opozarja na pomen drugih slovenskih jezikoslovcev, ki so po podatkih iz Uvoda sodelovali pri slovarju in s katerimi se je Pleteršnik posvetoval tudi glede naglasa in diakritičnih znamenj. Izšla je tudi poskusna pola slovarja, ob kateri bi bili mogoči ugovori in nasveti, vendar takrat ni nihče ugovarjal, zdaj pa se premalo ali sploh ne upoštevajo dognanja slovarja. Kako visoko je Škrabec cenil Pleteršnikov slovar kaže tale primera na strani b: "Le gori torej Pleteršnikov grad (= Slovensko-nemški slovar) in Levčeva koča (= Slovenski pravopis) ž njim, le pogori do tal. In ti narodič slovenski, ki zamečeš svojo pošteno narodno izreko in zasramuješ, - le zametaj, hitro zametaj in gazi v blato, da boš prej gotov, da boš prej izgergal v nemškem El-ende!"

Pomen Pleteršnikovega slovarja poudarja nadalje v CFr 21 (1904), 9. zv. b: "Preiskovanju znanstvenih resnic, ki se tičejo naše slovenščine in šolskemu učenju teh resnic podlaga pa je zdaj in bo brez dvojbe še mnogo let slovar Pleteršnikov. Njegove pisave se vže derže, kolikor jim tiskarne dajo, tuji, zlasti ruski slavisti; dolžnost naše slovenske šole je, kaker sem že rekel, da ž njo seznaniti tudi našo mladino, najprej seveda na gimnazijah in drugih srednjih šolah."

Seveda se zdi Škrabcu Pleteršnikova pisava nepopolna, ker ne loči mehka (po Škrabcu: topljena) **l'** in **n'** od dvoglasnikov **lj** in **nj**. Za mehki **l'** navaja tudi primere iz Pleteršnikovega slovarja, npr. južnovzhodno **pralja** (nam. perilja, češko pradlí) in **šivalja** (nam. šivilja, češko švadlí), opozarja na verjetno napako pri **škrgálja** die Ratsche, Vrème-Erj. (Torb.), v Erjavčevem spisu v Letopisu slovenske Matice 1880, str. 194 piše "škrgála .

Ob izgovoru **l : l'** v CFr 21 (1904), 11. zv. opozarja na nedoslednosti v Pleteršnikovem slovarju pri besedi **mandel** -lna, čeprav bi bil bolj navaden **-lj**, kot je pri **nagelj** -ljna, **tempelj** -ljna itd.

Pleteršnikov slovar vzporeja nadalje v CFr 21 (1904), 12. zv., ob primerih "ki se govore s čistim l na koncu zloga, pa bi se smele in morale po pravici pisati z lj." Gre za naslednje besede: **pajjek** v pomenu pajèk – Plet. pálek -lka m; **piljek** (Spundpropf) – Plet. píłka (piljka Mur.). Škrabec ugotavlja, da "učene besede **številka** nisem slišal izgovarjati, kaker piše Pleteršnik štèvička (t.j. štèviwka), mislim pa, da bi bilo tako seveda prav." (Pleteršnik piše štèvička.) Opozarja, da sta v Pleteršnikovem slovarju obliki **piščálka** in **piščáljka** (iz Murka, z dostavkom na vzhodu). Vendar ta dostavek v Pleteršnikovem slovarju opozarja na naglasno mesto piščáljka in ne na opozicijo **l : lj**, kot je razlagal Škrabec. Pleteršnik piše po Škrabčevem mnenju **svetiljka** z lj, ker je beseda iz hrvaščine. Pravilno se po Škrabcu piše **moljek** z lj kot manjšalnica od molj, v pomenu rožni venec pa **molek**, kakor je tudi v Pleteršnikovem slovarju, ki pa ima pri geslu **mólec** -lca (der Beter), zapisano z l, v oklepaju (močec?). Dvojno pisavo ima Pleteršnik tudi pri **stělnik** in **stěljnik**, vendar le **koželjnica**. Škrabec se ne strinja s Pleteršnikovim zapisom **razkōlnik** (der Schismatiker), **razkōlništvo** (die Sectierererei) proti **razkožnost** (die Spaltbarkeit), prva dva primera bi on pisal po ruskem vzoru z lj, tako tudi razkoljnost, ker ni nikjer slišal izgovora razkožnost t.j. razkounust. Po Škrabcu je razlika med **muljček** Bastard in **mulček** = mučček = muwček = muček ein im Brüten verdorbenes Ei. Pleteršnik navaja pri geslu mūčček -čka m. 1) der Bankert, der Bastard 2) mūčček, ein im Brüten verdorbenes Ei ("muček").

Na Pleteršnikovo avtoriteto se je Škrabec skliceval v CFr 22 (1905), 4. zv. c ob pisavi imen za delujoče osebe tipa **bravec**, ki "se pišejo edino prav na -vec! Če meni ne verjamete, verjemite Levcu, verjemite Pleteršniku, verjemite Jagiču."

Pleteršnikov slovar je omenil še v CFr 22 (1905), 5. zv. c ob obravnavi besede **hiralnica**, ki jo je po njegovem Pleteršnik napačno prikazal kot "hiráhnica", saj "v Ribnici pravijo kuháhnica namestu kúhažnica; vendar ko Slovenec sem kaker za hiravnico in déžavnico, tako tudi za "kúhažnico" in "kúhažo" (ne: kuhálo, kaker ima Plet.)."

5. Valjavčev Italijansko slovenski slovar

V CFr 30 (1913), 12. zv. je Škrabec poročal o Italijansko-slovenskem slovarju dr. Josipa Valjavca¹³, ki je po njegovem narejen z veliko pridnostjo in hvalevredno natančnostjo, žal pa je italijanski pravopis pomanjkljiv. "V italijansko-slovenskem slovarju bi se morda ozka e in o najprimerniše zaznamenjevala po Pleteršnikovem načinu s piko spod, ki

bi pa mogla stati tudi pred e ali o, n.pr. c.ena, b.otte (beri: céna, bótte z ozkima é in ó." Kakor se morajo učiti Slovenci italijanske izreke, tako bi se morali tudi Italijani slovenske, za kar je v slovarju delno poskrbljeno "žal da ne po Pleteršnikovem, temveč po Bartelj-Hubadovem načinu." Za stari polglasnik je uporabljena črka ě, kar pa je neprimerno, saj v slovanskih jezikih in jezikoslovju zaznamuje ta črka drugačen glas.

Posebej je opozoril še na "moderno spako **obstójati**" kot nedovršnik k dovršniku **obstáti** -stójim, ki je ne poznajo niti Pleteršnik niti Bartelj ali Hubad.

6. Druge omenbe Pleteršnikovega slovarja

V CFR 20 (1903), 5. zv., je Škrabec poročal o knjigi B. M. Ljapunova Neskoljko zamečanj o slovensko-nemckom slovare Pleteršnika.¹⁴ Iz te študije navaja oceno Pleteršnikovega slovarja: "Prekrasni slovar Pleteršnika mora biti namizna knjiga ne samo teh, ki imajo opraviti sè slovenskim jezikom, temuč tudi v obče vseh preiskovavcev primerjajoče fonetike slavenskih jezikov, podobno kaker je namizna knjiga slavenskega lingvista znameniti slovar Vuka Karadžića." Škrabec je bil vesel take ocene slovenskega slovaropisca, srečen pa je bil še zato, ker se je Ljapunov pohvalno izražal tudi o drugih slovenskih jezikoslovcih Oblaku, Štreklju, Valjavcu in zlasti, ker je pisal, da bi spisi s platnic Cvetja "mogli delati čast kateremu koli iz najboljših lingvističnih žurnalov evropskih" in ker je soglašal s Škrabcem "zlasti glede znanstvene transkripcije naše slovenščine. In prav v tem je njegova knjiga sama dokaz, kake težave dela celo ruskim tiskarnam transskripcija, ki jo je izvolil, menda po Oblakovem pritisku, Pleteršnik."

Na Pleteršnikov slovar se je Škrabec skliceval še ob imenu **Kočevje** in njegovi etimologiji v poročilu o Štrekljevi študiji Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev, v CFR 26 (1909), 10. zv.¹⁵ Štrekelj je pisal krajevno ime kot **Hočevje** in ga razlagal iz **hvojčevje** – **hvojka**, **hojka**. Po Škrabcu pa imajo vse besede, ki so izpeljane iz hoja ali hojka naglas na prvem zlogu, kakor je po njegovem razvidno iz Pleteršnikovega slovarja. "(**hojevína**, ki stoji tam poleg **hójevina**, bi vtegnil kedo izgovoriti po analogiji drugih besed na -ina, prav pa tako ni)". Upoštevajoč naglas Kočevje Škrabec zavrača etimologijo iz hvójčevje in se zavzema za rusko **кошеве**, prevzeto iz turščine, v pomenu nomadsko taborišče.

7. Sklep

Pleteršnikovo delo je Škrabec zelo cenil in mu napovedal dolgo aktualnost. Navdušen je pozdravil prvi snopič in izid celotnega Slovensko-nemškega slovarja, ki so ga Slovenci toliko časa in tako željno

pričakovali. Pleteršnik je genialno uredil dolgotrajno zbirano in na različne načine zbrano gradivo ter s svojim delom dvignil slovensko slovaropisje na evropsko raven. Škrabec je obžaloval, da ni utegnil pravočasno posredovati oz. objaviti svojih pripomb k slovarju, napisal pa jih je v upanju, da bodo kdaj pozneje upoštevane. Njegove pripombe se nanašajo zlasti na izreko knjižne slovenščine in na diakritična znamenja, posebno zato, ker Pleteršnik ni prevzel njegovih, ki da so bolj popolna; nekaj pripomb se nanaša na pomensko razvrstitev in etimologijo; kritičen je do tujih in neživih tvorjenk; žal mu je, da v slovarju niso upoštevana lastna imena zlasti krajevna imena iz občnih imen.

Škrabčevo stališče je bilo, da naj bo Pleteršnikov slovar osnova za vsa nadaljnja jezikoslovna dela, tako za pravopis, ki mora biti seveda preprostejši, za slovnico, ki mora upoštrevati dognanja in normo slovarja in za nove dvojezične slovarje, ki se morajo ravnati po njem.

Škrabec je v svojih delih poudarjal pomen knjižne slovenščine in se zavzemal za enotno knjižno izreko. Potrditev za svoje teze je našel tudi v Pleteršnikovem slovarju. Spoznal je potrebo po učenju knjižne slovenščine in poudarjal, da je treba že mlade ljudi navaditi na uporabo slovarja.

Mnoge Škrabčeve misli o knjižnem jeziku, slovarju in slovaropisju so še danes aktualne.

Nedvomno je Pleteršnikov slovar zakladnica slovenskega jezika, pomemben tako s slovaropisnega kot narodno-jezikovnega vidika.

Kakor predstavlja Pleteršnikov slovar evropsko raven slovaropisja ob koncu 19. stoletja, tako naj bi Slovar slovenskega knjižnega jezika v elektronski izdaji ob koncu 20. stoletja spet segel v evropski vrh.

OPOMBE

¹ P. Stanislav Škarbec (Hrovača 1844 – Ljubljana 1918).

² M. Pleteršnik (Pišce 1840–1923).

³ Slovensko-nemški slovar, Prvi del A–O, V Ljubljani 1894, Drugi del P–Ž, V Ljubljani 1895. Uredil M. Pleteršnik.

⁴ Inštitut za slovenski jezik je bil ustanovljen pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti leta 1945 pod vodstvom Frana Ramovša, po katerem nosi od leta 1982 ime Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Med prvimi nalogami Inštituta je bila izdaja Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki je izšel v petih knjigah v letih 1970–1991 in v eni knjigi leta 1994.

⁵ P. Stanislav Škarbec 1880–1915: Cvetje z vertov sv. Frančiška. Mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška (od 6. letnika Časopis za verno slovenko ljudstvo, od 9. zvezka

8. letnika Časopis za naše verno katoliško ljudstvo, od 12. zvezka 26. letnika Časopis za naše verno ljudstvo), Gorica (32. letnik, zvezek 6–12 Kamnik).
- ⁶ Novost. Slovensko-nemški SLOVAR izdan na troške rajnega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Prvi sešitek. V Ljubljani. Založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo. Tiskala katoliška tiskarna. 1893. CFr 11 (1892) 12. zv. č.
- ⁷ Nekoliko slovenske slovnice za poskušnjo. CFr 12 (1893), 1.–12. zv., CFr 13 (1894), 1.–12. zv., CFr 14 (1895), 1., 3.–5. zv.
- ⁸ Valjavčev "Prinos k naglasu u (novo)slovenskom jeziku" in prihodnja slovenska slovnica CFr 14 (1895), 7. in 8. zv.
- ⁹ Novi slovar. CFr 14 (1895), 11. in 12. zv.
- ¹⁰ Slovenski pravopis. Sestavil Fr. Levec, c. kr. profesor in okrajni šol. nadzornik v Ljubljani. Na Dunaju. V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig. 1899. CFr 17 (1898), 6.–12. zv. CFr 18 (1899), 1., 3.–7. zv.
- ¹¹ A. Janežiča Slovenska slovnica. Za srednje šole priredil dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Osma predelana izdaja. V Celovcu 1900. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. CFr 18 (1899), 8.–12. zv. CFr 19 (1901), 1., 3., 4., 8., 9. in 10. zv.
- ¹² O učenju naše knjižne slovenščine v začetnih in višjih učiliščih. CFr 20 (1903), 8.–12. zv., CFr 21 (1904), 1.–12. zv., CFr 22 (1905), 1.–6., 8. zv. K pisanju te razprave ga je spodbudila programska obravnava "Zur Pflege der slovenischen Schriftspache an österreichischen Gymnasien", ki jo je napisal c. kr. profesor Fr. Žnideršič. V razpravi polemizira z Ilešičevo knjigo "O pouku slovenskega jezika".
- ¹³ Dr. Josip Valjavec, Italijansko-slovenski slovar. Ljubljana 1914. Založila Katoliška bukvarna. CFr 30 (1913), 12. zv.
- ¹⁴ B. M. Ljapunov. Neskolkjo zamečanj o slovensko – nemckom slovare Pleteršnika. Odessa 1903. CFr 20 (1903), 5. zv.
- ¹⁵ Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. Spisal Dr. K. Štrekelj, r. vseuč. prof. v Gradcu. Posebni natisek iz Časopisa za zgodovino in narodopisje. V. 38–103 in VI. 1–69, 115–128. Maribor 1909. Natisnila Cirilova tiskarnica. CFr 26 (1909), 10. zv.

Summary

ŠKRABEC AND PLETERŠNIK'S DICTIONARY

Stanislav Škrabec was the most important Slovene linguist at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. His articles, reviews, polemics and reports on cultural events were published mainly on the covers of the monthly periodical *Flowers from the Gardens of St Francis* (*Cvetje z vertov svetega Frančiška*).

Škrabec wrote about Pleteršnik's Slovene-German Dictionary (Slovensko-nemški slovar) when Part One was issued (in 1892), and when the dictionary was completed (in 1895). He quoted this dictionary in the articles about the Slovene Spelling (Slovenski pravopis) by Levec (1899), the Slovene Grammar (Slovenska slovnica) by Janežič (1900), the Italian-Slovene dictionary (Italijansko-slovenski slovar) by Valjavec (1913), and in the articles about teaching of the Slovene language (1903-5). He thought Pleteršnik's editorial solutions brilliant and recommended the dictionary as a basis for further linguistic works on orthography, grammar and bilingual dictionaries. But Škrabec was also critical towards Pleteršnik: he commented on pronunciation, accent marks, semantic differentiation, etymology, expressed a negative view to certain compounds, and regretted the fact that the proper nouns were not included in the dictionary. Many of Škrabec's ideas about the Slovene literary language, dictionaries and lexicography are still of current interest.

Doubtless, the Pleteršnik's dictionary is a treasury of the Slovene language, and is important from the lexicographical as well as from the national viewpoint.